

โครงการขุดสระเก็บกักน้ำตามทฤษฎีใหม่ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. พระราชดำริ / ความเป็นมา

เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริ ให้พิจารณาจัดหาน้ำเพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกของราษฎร โดยการดำเนินงานขุดสระเก็บกักน้ำตามทฤษฎีใหม่ ในบริเวณพื้นที่ที่ราษฎรไม่มีน้ำกิน ทั่วจำนวน ๑๓ ไร่ ๓ งาน อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๖ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรโครงการที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำริไว้ดังกล่าว ได้พระราชทานพระราชดำริให้ขยายผลการดำเนินงานของโครงการไปสู่ราษฎรในบริเวณใกล้เคียงด้วย

อีกทั้งต่อมา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จทอดพระเนตรโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเยี่ยมราษฎรในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้พระราชทานพระราชดำริ ให้พิจารณาช่วยเหลือราษฎรที่ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ โดยขุดสระเก็บกักน้ำประจำไร่นาตามทฤษฎีใหม่

๒. แนวทางการดำเนินงานและผลการดำเนินงาน

๒.๑ โครงการสาธิตในพื้นที่บ้านแดนสามัคคี อำเภอเขาวง

หลังจากที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริแล้ว สำนักงานกปร. ได้ประสานหน่วยงานราชการต่างๆ ร่วมกันดำเนินการพัฒนาพื้นที่ จำนวน ๑๓ไร่ ๓ งาน บ้านแดนสามัคคี ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อพัฒนาพื้นที่การเกษตรที่แห้งแล้งและขาดแคลนน้ำให้มีน้ำสำหรับใช้ทำการเกษตรได้อย่างเพียงพอตลอดปี โดยดำเนินงานในรูปแบบทฤษฎีใหม่ ดังนี้

๑) ขุดสระเก็บกักน้ำประจำไร่นาตามทฤษฎีใหม่ จำนวน ๓ ไร่ สามารถเก็บกักน้ำได้ประมาณ 1,000 ลูกบาศก์เมตร

๒) พื้นที่ทำนา ประมาณ ๓ ไร่ มีการศึกษาทดลองปลูกข้าว และพืชไร่หลังนา

๓) พื้นที่ปลูกไม้ผล พืชไร่ และพืชผัก ประมาณ ๖ ไร่

๔) พื้นที่อยู่อาศัย ถนนและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ประมาณ ๑ ไร่ ๓ งาน

๕) บริเวณขอบสระทำโรงเลี้ยงหมูเหมยซาน และในสระน้ำมีการเลี้ยงปลา

จากการดำเนินการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ดังกล่าว ได้ผลงานแยกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

๑) ข้าว : โดยวิธีหว่าน และปักดำได้ผลผลิตไว้สำหรับการบริโภค และเหลือขายบ้างบางส่วน

๒) พืชหลังนา : โดยหลังเก็บเกี่ยวข้าวในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายนแล้ว ได้ทำการปลูกข้าวโพดหวาน พิเศษ และพืชจำพวกถั่ว เพื่อไว้บริโภคและเหลือขาย รวมทั้ง เป็นการปรับปรุงบำรุงดินด้วย

๓) พืชสวนครัว : ได้มีการปลูกข้าว ตะไคร้ กระเพรา พริก ฯลฯ โดยอาศัยน้ำจากสระได้เจริญงอกงามมีผลผลิตดี สามารถเก็บขายได้เงินเป็นรายได้

๔) ไม้ดอก : ได้มีการปลูกมะลิ เยอบีร่า บานไม่รู้โรย ฯลฯ โดยอาศัยน้ำจากสระ ได้ผลผลิตที่สามารถเก็บขายได้ราคา

๕) ไม้ผล : ได้มีการปลูกไม้ผลพันธุ์ดี ได้แก่ กระท้อน ขนุน มะม่วง ละมุดน้อยหน้า ส้มโอ มะละกอ ฝรั่ง ฯลฯ โดยอาศัยน้ำจากสระได้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และไม้ผลบางประเภท เช่น ฝรั่ง ละมุด มะละกอ สามารถให้ผลผลิตเก็บขายเป็นรายได้ดี

๖) การเลี้ยงหมู : ได้เลี้ยงหมูเหมยซานเพศเมีย ๒ ตัว โดยสร้างคอกบนขอบสระเก็บน้ำ สามารถตกลูกปีละ ๒ คอก ๆ ละ ๑๐-๑๒ ตัว

๗) การเลี้ยงปลา : ได้ปล่อยปลานิล ปลาตะเพียนขาว ปลายี่สกเทศ และปลานวลจันทร์เทศ ลงในสระเก็บน้ำจำนวน ๒๕,๐๐๐ ตัว จะสามารถจับเป็นอาหารและขายเป็นรายได้ ได้เงิน๔,๑๕๐ บาท

๒.๒ การขยายผลการขุดสระเก็บกักน้ำตามทฤษฎีใหม่

แนวทางการดำเนินงาน

สำนักงาน กปร. ได้ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสนองพระราชดำริดำเนินการขยายผลโครงการดังกล่าว โดยการขุดสระเก็บกักน้ำขนาดพื้นที่ประมาณ ๑ ไร่ ลึก ๔ เมตร สามารถเก็บกักน้ำได้ประมาณ ๔,๘๐๐ ลูกบาศก์เมตร ให้ราษฎรในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสม และราษฎรมี ความต้องการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งราษฎรเจ้าของพื้นที่จะต้องออกค่าใช้จ่ายร่วมสมทบค่าขุดสระละประมาณ ๕,๐๐๐ บาท อีกทั้งเมื่อดำเนินการขุดสระเก็บกักน้ำให้แล้ว ยังมีการนำราษฎรเจ้าของสระไปศึกษา อบรม และดูงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการขุดสระเก็บกักน้ำตามทฤษฎีใหม่ที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จแล้ว เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาทางการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ต่อไป

ผลการดำเนินงาน

ในปีงบประมาณ ๒๕๔๒ ได้มีการขยายผลการดำเนินงานขุดสระเก็บกักน้ำประจำ ไร่นา เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ราษฎรทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ดังนี้

๑. พื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง และอำเภอสหัสขันธ์ จำนวน ๑๐๐ สระ
๒. พื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอปทุมรัตน์ จำนวน ๖๕ สระ
๓. พื้นที่จังหวัดนครพนม จำนวน ๒๕ สระ
๔. พื้นที่จังหวัดสกลนคร อำเภอคำตากล้า จำนวน ๑๗๕ สระ
๕. พื้นที่จังหวัดสกลนคร อำเภอบ้านม่วงและอำเภอสว่างแดนดิน จำนวน ๔๖ สระ
๖. พื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๒๕ สระ
๗. พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๒๕ สระ
๘. พื้นที่จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๒๕ สระ
๙. พื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๗๕ สระ

รวมจำนวนสระที่ขุดทั้งสิ้น จำนวน ๕๖๑ สระ

สระเก็บกักน้ำประจำไร่นาดังกล่าว บางส่วนขุดเสร็จเรียบร้อยแล้วก่อนฤดูฝนปีนี้ จึง สามารถเก็บกักน้ำฝนไว้ใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งได้แล้ว และราษฎรเริ่มปลูกพืช ต้นไม้ บริเวณรอบขอบสระ ส่วนที่เหลือหลังฤดูฝนจะดำเนินการขุดให้แล้วเสร็จต่อไป ซึ่งราษฎรมีความตื่นตัวที่จะใช้ประโยชน์จาก สระเก็บกักน้ำนี้เป็นอย่างมาก และบางส่วนได้เข้ารับการฝึกอบรม ดูงานเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่จนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถที่จะนำความรู้ และภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองแล้ว

๓. ประโยชน์ที่ราษฎรได้รับ

ราษฎรมีสระเก็บกักน้ำไว้ใช้ประโยชน์ของตนเอง และต่างให้ความสนใจในการพัฒนาการเกษตรและมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่มากขึ้น บริเวณขอบสระจะปลูกพืชผักสวนครัว ไม้ดอก ไม้ประดับ และ เลี้ยงปลาในสระน้ำ นอกจากนี้ ยังมีการสร้างคอกสัตว์แบบง่ายๆ เพื่อเลี้ยงสัตว์และในช่วงที่เกิดภาวะฝนทิ้งช่วงหรือฤดูแล้ง ราษฎรสามารถอาศัยน้ำจากสระที่เก็บสำรองไว้มาใช้เพาะปลูกกล้า หรือหล่อเลี้ยงต้นไม้ที่ปลูกไว้ได้ ราษฎรเจ้าของสระน้ำจะมีรายได้ที่มั่นคงและเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เมื่อเทียบกับก่อนขุดสระเก็บกักน้ำ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นมีงานทำตลอดปี และราษฎรในพื้นที่ต่างๆ ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถพิสูจน์พระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ว่ามีความเหมาะสมสำหรับพื้นที่ที่ขาดแคลนแหล่งน้ำในการเกษตรได้เป็นอย่างดี

๔. โครงการคัดเลือกแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ดีเด่น

จากการขยายผลโครงการขุดสระเก็บกักน้ำตามทฤษฎีใหม่ของหน่วยงานต่างๆ ที่ได้ดำเนินงานขุดสระน้ำประจำไร่นา และส่งเสริม สนับสนุนให้ราษฎรทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มาเป็นเวลานานในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ และมีผลการดำเนินงานที่สำเร็จจนเป็นที่ยอมรับอีกวิธีการหนึ่งในการพัฒนาการเกษตร เพื่อให้ราษฎรสามารถพึ่งพาตนเองได้และช่วยแก้ไขปัญหาของประเทศที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน อีกทั้ง เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒

ดังนั้น สำนักงาน กปร. จึงได้จัดโครงการคัดเลือกแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ดีเด่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่พระปรีชาสามารถ และพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อคัดเลือกแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ประสบผลสำเร็จ อันจะเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการศึกษา ดูงาน และขยายผลต่อไป อีกทั้งเพื่อเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจ ให้แก่เกษตรกร โดยขอความกรุณากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง ๖ แห่ง พิจารณาคัดเลือกแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ส่งให้คณะกรรมการจัดการคัดเลือกแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน กปร. และผู้แทนจากกรมต่างๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งพิจารณาคัดเลือกในเบื้องต้น ส่งเข้ามาเป็น จำนวน ๑๓๐ ราย ครอบคลุม ๖๐ จังหวัด และคณะกรรมการฯ พิจารณาคัดเลือกจากข้อมูลที่ได้รับ และพิจารณาแปลงในพื้นที่ จจริงแล้ว สามารถคัดเลือกเกษตรกรที่นำแนวพระราชดำริไปปฏิบัติจนประสบผลสำเร็จได้ จำนวน ๓๒ รายใน ๒๙ จังหวัด โดยพิจารณาแบ่งเป็นเกษตรกรยอดเยี่ยม ๖ ราย เกษตรกรดีเด่น ๑๒ ราย และเกษตรกรชมเชย ๑๔ ราย และมีพิธีประกาศผล และมอบโล่พระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมเงินรางวัล โดย ฯพณฯ นายจุลนภ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา องคมนตรี เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๒ ณ ตึกสันติไมตรีหลังใน ทำเนียบรัฐบาล